

Fra Centralafrika.

IV

En Dagsrejse.

Af

Capitaine-Commandant **F. Willemoës d'Obry.**

Min Karavane kom altsaa til at bestaa af de tre Racer: Balubaer, Bakubaer og Batetelaer.

Den 11. Juni 1904 forlod vi Lusambo.

Bærerne kom ved Solopgang med Stænger og Lianer eller Reb, som de selv laver af Bast eller af Græs- og Hampfibre. De snører Byrderne fast til Stængerne; saa kommer ovenpaa en Uendelighed af Pakker, som indeholder deres Perler, Rødder, Kryderier (Peber og Salt), Tobak, Grød, Majs-kolber og hvad de nu har — Maden vejer intet! — og ofte forsvinder en lille Kasse fuldstændig under de to Bæres Ejendele.

I Kasai-Distriktet, som forøvrigt i den største Del af Øvre-Kongo, bæres Byrderne af to og to. Det maa være Kammerater, o: fra samme Landsby.

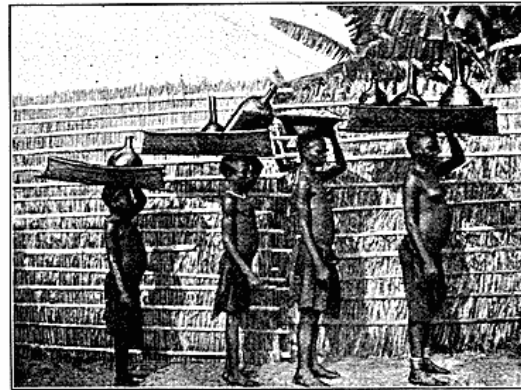
Jeg havde afslaaet Militæreskorte; men da der var ti Soldater fra Stationen Kanda-Kanda, som skulde tilbage, og da sorte Soldater ifølge Reglementet ikke har Lov til at gaa alene, naar de er bevæbnede, tillod jeg dem at følge Karavanen.

Allerede under de første Ekspeditioner, som jeg deltog i under mit Ophold i Nedre-Kongo, havde jeg set, at det var overordentlig vanskeligt at undgaa Ufred med de indfødte og med Bærerne, naar man havde Soldater med, og jeg modsatte mig derfor at følge den almindelige Skik: at sætte Soldaterne ind i Karavanen for at vaage over Bærerne.

Den første Dag naaede vi akkurat at faa alle Ladningerne over Sankulufoden, og vi slog os ned hos en indsat Høvding, en gammel, sort Sergent, Moses Wilson, der, som Navnet viser, stammer fra de engelske Besiddelser paa Vestkysten.

Han var umaadelig fuld om Aftenen og snøvlede en hel Del, som vi ikke forstod. Men næste Morgen var han frisk; han holdt Appel over Folkene, talte fyndigt til deres Samvittighed (!) om ikke at dessertere, uddelte nogle Kvinder, der skulde følge Folkene fra hans Omraade, forsikrede mig

belevant paa Engelsk, at det havde været ham en Glæde at huse mig — lod i sidste Øjeblik et stort Svin slagte og uddele — og saa drog vi syd over.

Vandbærersker i en Bakuba-Landsby

Da jeg havde bestemt at krokere de 1000 Kilometer Vej til Dilolo, gik jeg i Spidsen, og vi kom hurtigt gennem den første Trediedel af Vejen til Kanda-Kanda, et stærkt kuperet Terræn, der strækker sig fem-seks Dagsrejser syd for Sankulufoden.

Den første Dag manglede der fem Mand. En Undersøgelse viste langt om længe — thi jeg maatte bruge Tolk, der talte Handelssproget fra Nedre-Kongo, det eneste jeg paa dette Tidspunkt selv talte og forstod — at det var en Soldat, der havde slaet en Bærer; denne og fire af hans Kammerater havde taget Flugten efterladende deres Byrder paa Vejen.

I Reglen er der en Opsynsmand — Kapita — til hver Snes Mand, og han er ansvarlig for Kasserne, selv om han selv skal bære dem. Nogle af den paagældende Kapitas Folk maatte altsaa bære en Kasse alene, og han selv kom trolig slæbende med en, der var bleven tilbage.

Jeg fik kaldt alle Folkene sammen, instruerede dem om, at Soldaterne ikke var med som Opsyns-

mænd, at Bærerne skulde komme til mig, naar der var noget i Vejen, og gjorde dem begribeligt, at de lige saa vel som Soldaterne var engagerede af Staten. Til de ti Soldater holdt jeg en Torden-

Moella,
Høvding af Batjoko-Stammen i Besøgsdragt.

tale, hvis væsentligste Punkt var et bestemt Løfte om en Maanedes Fængsel til den eller dem, der rørte en af Bærerne eller af de indfødte.

I Grunden havde jeg ikke Indtrykket af, at min Tale, der blev omstændelig oversat af Tolken, gjorde noget Indtryk paa Folkene. Men Resultatet viste, at de alle havde forstaaet mig; thi det er den eneste Gang, jeg under mine Rejser i de mange Aar har haft Desertører i min Karavane.

Vejen gaar over lange Bakker, hvor store Negerlandsbyer ligger mellem Majs- og Maniokmarker, og gennem skovklædte Slugter, hvor vi klatrer et halvhundrede Meter ned og lige saa meget eller mere op igen for at komme et Par hundrede Meter frem. Det er beundringsværdigt at se, hvorledes de sorte forstaaer at klamre sig fast til en Græstot, en Rod, en Stenkant eller et tyndt Vildskud — det er, som havde de Modhager paa Fodsaalerne! — For mig var disse Ned- og Opstigninger højst besværlige, navnlig om Morgenen, naar Stien er glat efter Taagen.

Som Regel slog vi Lejr i de større Landsbyer, hvor det var let at skaffe Føde til alle Bærerne; foruden Ekspeditionens faste Arbejdere var der en

Hjælpekaravane paa omtrent 250 Mand, der havde indhentet os, og som nu fulgte Karavanen, da de aabenbart fandt, at ikke alene Sikkerheden var størst i vor Nærhed, men ogsaa at der faldt en Del Levnedsmidler af til dem.

Føde var der følgelig nok af. Den 16. Juni passerede vi en Landsby, hvor Folkene lod flere Hundrede Pund Majs ligge, fordi den »ikke var formalet«.

Senere tænkte vi ofte paa denne Overflod.

Da de indfødte saa, at de intet havde at befrygte fra Ekspeditionens Side, men at vi tværtimod betalte for Levnedsmidlerne, kom de os i Møde med den største Tillid. — Denne viste sig forøvrigt oftest ved Tiggeri og ved Klager over Nabostammerne, der enten have røvet Mænd og Kvinder eller brændt en Landsby af eller paa anden Maade vist Mangel paa Elskværdighed.

Enkelte Steder var Høvdingen flygtet; det var altid Tilfældet, naar han havde en daarlig Samvittighed.

Den femte Dagsrejse begyndte med Overgangen over Lubi, der falder ud i Sankulu lige over for Lusambo. Strømmen er saa stærk, at man kan

Mama Lukala.
Kvindelig Høvding af Batetela-Stammen.

gøre Rejsen til Lusambo, med Pirog, i 10—12 Timer¹⁾. Ved Overgangsstedet findes en Vig, næsten

¹⁾ Udført i 1908 af Statsinspektør Mahien.

uden Strøm og med krystalklart Vand, der staar i en forunderlig Modsætning til Lubis gulrøde Løb. Man ser hvert Tangblad, hver Sten paa Bunden, og Stimer af store elektriske Fisk svømmede fredeligt under Pirogen, som vi bruger til Færge.

Nede ved Bredden er der i Sandstensskrænten et naturligt Bækken for det klare Vand, der strømmer ud gennem Brinken. En lille Landtunge stikker sig frem mellem Lubi og Vigen, den kaldes for Umfva-Søen¹⁾, og den lod jeg mig sætte over med min lille Boy og nogle Fiskesnører.

Mit Spørgsmaal til de indfødte om, hvad man skulde sætte paa Krogen for at faa de store Fisk, blev besvaret med: »Ingenting«.

»Saa—aa?« sagde jeg. »De bider vel ikke paa Krogen alene?«

»Nej — for de bider aldrig!«

»Naa, ikke det! Hvorfor bider de da aldrig?«

»Fordi vi ikke fisker efter dem.«

Denne Form for Oplysninger er ikke sjælden.

Sagen var, at de elektriske Fisk, der blot slog med Halen for at faa de smaabitte Medskabninger til at flyde livløse om paa Overfladen som et let Bytte, betragtes som Heksefisk. De elektriske Udladninger, der kan være ret følelige, og som var kendt af de indfødte, gjorde disse bange: der var en ond Aand i disse Fisk!

Jeg fik flere paa Krogen, og da min Boy grædende vægrede sig ved at tage dem, forsøgte jeg at trække dem forsigtigt i Land under spændt Tavshed hos de indfødte, der betragtede mit »Fiskeri« fra den modsatte Bred. Og hvilken Jubel blev der ikke, da Fisken tre Gange i Træk undslap, netop som jeg skulde have den paa det tørre.

Man lo, man dansede, man raabte til mig, om jeg da ikke kunde se, at det var Kogleri.

Men da jeg trak Fisk ind de tre næste Gange, gik Tilskuerne bort i Tavshed, helt uhyggelige til Mode. Og det var med Nød og Næppe, at jeg kunde faa min Kok til at stege Fisken til Frokost.

Som jeg allerede har sagt, blev vi vel modtagne overalt. Høvdingerne lod lave Masser af Majs- og Maniokgrød, stegt Hundekød og, naar det kom højt, endogsaa Svinekød, som saa blev stillet frem i lange Rækker — Grøden varm, men ellers tillavet som Moldauanernes Marmalik (Russernes Kasch), smukt glattet i Træ- eller Kalebas-Skaale og over-

¹⁾ Der er sikkert en Forbindelse mellem dette Navn og Verbet ku-umfwa, der betyder »lytte«.

smurt med Palmeolie; i et lille Hul i Midten laa der en Klump Maniokspinat eller et Stykke Kød med lidt Suppe.

De sorte spiser i Tavshed, tager Grød med højre Haand, trykker den langsomt og værdigt sammen til en Klump, dypper den i Saucen eller i Spinaten og skyder saa den ofte ret anselige Portion ind i Munden. Denne er forøvrigt i Reglen stor nok.

Kvinderne spiser ikke sammen med Mændene og først, naar disse »Skabningens Herrer« (hernede er de det virkelig endnu, men naturligvis kun hos de rigtig vilde Folkeslag!) er færdige.

En Baluba-Landsby.

Kvinden støder tørret Maniokrod til Mel i en Træmorter.

De sorte spiser helst, indtil de er »tunge i Maven«; de levner ugærne noget, hvis de ikke ved, at der er fuldt op af Føde den næste Dag.

Efter Maaltidet strækker de sig, fortæller Historier og ryger paa Omgang af en af en Kalebas eller Flaske lavet »Vaudpibe«; er der Kvinder, der har Trækharmonika, spilles der til Vekselsang, i hvilken der fortælles om Dagens eller Rejsens Oplevelser. Ser de sorte, at Evropæerne lytter til Sangen, der i Grunden var mindre falsk, end jeg havde tænkt mig, saa hænder det ofte, at man synger de hvide Mænds Pris, og saa er det altid i Handelssproget. Synges Sangen i de sortes eget Dialekt, kan man være sikker paa, at det, der siges, ikke er rosende for de hvide.

Høvdingen Kusama's Hus i hans Landsby nær Lusambo.

Jeg havde i Lusambo købt en Hund, der var faldet efter en europæisk Høsehund, endog af en særlig god Race. Den saa med sin »indfødte« Hale gyselig ud, men var ung og stærk og havde en fortrinlig Næse. Hundens Navn var »Kammerat«, eller som de sorte, der ikke kan udtale »r«, kaldte den: »Kamuleti«. Med den beskæftigede jeg mig en Times Tid om Dagen og fik snart en dygtig Jagthund ud af den. Hver Dag stod den fast for Vagtlere, Agerhøns eller Perlehøns, og da der ogsaa var mange vilde Duer, havde vi altid lidt Vildt til Maaltiderne.

Mine sorte var stolte af mig, da de saa, at jeg skød Fugle i Flugten. Maaske ikke saa meget af mig som af mine Geværer, og naar vi havde slaaget Lejr, og de indfødte kom, skulde de altid se et Glimt af mine Vaaben, der stod i Teltet.

Naar jeg skød forbi, saa man diskret til den anden Side, men naar jeg traf, hvilket heldigvis var det hyppigste, var der ingen Ende paa Jubelen. Senere da jeg en Gang havde faaet fat i en Æske Patroner, der havde tilbragt nogen Tid i Vand, og af hvilke en Del klikkede, og Resten netop naaede at faa Haglene ud af Løbet, gav min Kapita, Kosa-Kosa, Forklaring paa mine Forbiskud, og hver Gang jeg siden skød forbi, vendte han sig uvægerligt om mod de nærmeste og bemærkede forklarende:

»Det var en af de daarlige Patroner.«

Han mente det. Der var ikke Tale om Ironi fra hans Side.

Dagene gik i den Tid alle paa samme Maade. Om Morgenen, hundekoldt var det til Tider, stod vi op ved halvseks-Tiden og holdt Appel. Bæ-

rerne kom og tog deres Byrder, og Teltene blev pakket sammen, medens vi drak Kaffe. Da Kokken æltede Dejj om Eftermiddagen, var der altid frisk Brød om Morgenen.

Kronometrene blev sammenlignede, trukne op og fastskruede, Barometre og Barograf, Termometre og Termograf sammenlignede, Podometret stillet paa Nul, og Lommeuhrene sammenlignede.

Da jeg selv kroketede, tog jeg et Barometer en santoir; et Termometer til Brug undervejs blev ophængt i et Hylster af Bambus, nogle Patroner blev stukne i Lommen, Kompas og Lommebog kom frem i venstre Haand — og saa gik vi.

Ved det første Vandløb, vi kom til efter Kl. 8, gjorde vi et kort Holdt, og jeg spiste Frokost, i Reglen Æg og koldt Vildt. Naar min Adjoint, Delporte, som skulde slutte Karavanen, kom, fortsatte jeg Marchen, og han spiste. Var Dagsmarcherne lange — over 30 Kilometer —, saa spiste vi sammen og holdt Hvil noget længere for at Folkene kunde bade og spise.

Hele Kostdage gav jeg kun, naar jeg skød Storvildt, Bøfler, store Antiloper eller Flodheste. Saa var der Fest. Folkene jublede, lo og skreg, sang og dansede, medens Kødet blev kogt eller røget over fugtigt Ved. Og til langt ud paa Natten lød Panfløjter og Malimbaer og frisk Latter.

Naar vi ankom til det Sted, hvor vi havde bestemt at overnatte, angav den øverste Kapita, Kosa-Kosa, — han var en meget vigtig Person, thi han

Kabeshi,
Høvding af Batjoko-Stammen — længst til højre en Slave af Baluba-Stammen.

havde Opsynet med de Folk, der bar Instrumenterne, — Pladsen for Teltene, for Køgepladsen, Magasinet og Folkenes Lejr; denne sidste blev altid holdt i Læ af Teltlejren.

Kokken gik straks i Lag med Middagsmaden, og medens mit Telt blev rejst, sammenlignede jeg Kronometrene, stillede de andre smaa Instrumenter op paa et passende Sted og tog saa mit Bad. Saa tegnede jeg Dagens Kroki ind med nogle Farver for ikke at glemme noget, og saa var Delporte i Reglen kommen og havde taget sit Bad, hvorpaa vi spiste. Medens han sov til Middag, tog jeg en Solobservation, og var der god Tid, regnede jeg den straks ud. I Reglen var Høvdingen fra Landsbyen allerede kommen med Fødemidler, og naar disse var bleven uddelte, passiarede vi med de indfødte indtil Aftensmaaltidet.

Mine første Ord til Høvdingen var altid, at han skulde lade gribe enhver af mine Folk, der vilde tilegne sig noget med Magt eller ved Trusler, og bringe ham til mig. Dette blev afgørende for Ekspeditionens gode Rygte og var tillige en god Skole for Bærerne, der sikkert havde ment i Læ af min Avtoritet at kunne smaaaplyndre i Ro og Mag.

Førere kunde vi altid faa, ofte gik Høvdingen selv en halv Dagsrejse med hen ad Vejen; hans Regeringshandlinger tager jo ikke megen Tid. Jeg lærte snart at vise mig tvivlende overfor de indfødtes Opgivelser med Hensyn til Terrænet, og ved at protestere mildt, fik jeg dem gjort ivrige, saa at de forklarede alt til de mindste Detailler. Paa den Maade fik jeg de bedste Oplysninger.

Saa gik Solen ned; jeg førte Dagens Begivenheder ind i Journalen, røg en Pibe, medens Folkene sang og spillede, og naar jeg saa havde observeret et Par gode Stjærner for at faa et Punkt at støtte Krokiet til, fløjtede jeg i min Signalpibe til Tegn paa, at det var Sovetid.

Den sorte, der har Opsynet med Magasinet, udtager efter Tur to Mand til at vaage ved Kasserne; dette kaldes betegnende nok — ogsaa i Soldatersproget: »at sove som Skildvagt«.

Harmonikaer og Malimbaer, Fløjter og Pizzicatoinstrumenterne tier; de sorte, der ikke sover ind, fortsætter deres Samtale i en hviskende Tone, der slettes ud af de tusinde Lyde, som man kalder »Nattens store Stilhed«.

Og Dagen er forbi.

De vigtigste af danske foretagne Rejser og Forskninger i Amerika.

Af

Oberst Emil Madsen.

(Fortsættes).

I.

Med Undtagelse af de Rejser, som i ældre Tid er foretagne til Grønland samt Jens Munks Togt til Hudsonbugten, hvilke alt tidligere er omhandlede her i Tidskriftet¹⁾, er der næppe indtil et godt Stykke ind i det 17. Aarhundrede af danske foretagne nogen Rejse af væsentlig Betydning til Amerika.

Det var ikke de store Fiskerier ved New-Foundland, som alt fra ca. Aar 1500 havde hidkaldt franske, ej heller den i flere andre Stater, deriblandt ogsaa Sverig, vaagnede Lyst til Kolonisation, som fremkaldte danskes Rejser, men udelukkende Handelsinteresser.

¹⁾ Geografisk Tidsskrift, XIX, 33.

Cabral havde Aar 1500 fundet Brasilien, som efterhaanden toges i Besiddelse af Portugiserne, store Dele af Meksiko, Mellemerika, de nuværende forenede Stater med Florida var blevne besøgte, saa at de var blevne kortlagte før 1502, Cabral grundlagde 1538 Asuncion i Paraguay, 1580 havde Hollænderne begyndt at oprette smaa Kolonier i det nuværende Guiana, 1584 gjorde Wather Raleigh et rigtignok i ca. 20 Aar forgæves Forsøg paa at kolonisere Virginien, 1523 havde Frans I. sendt Florentineren Verazani til Kanada, 1534 sejlede Jacques Cortier op ad Sect. Lavrensfloden, og 1541 oprettedes der dør et Etablissement, der blev